



POLITECHNIKA
OPOLSKA

PRZEGLĄD NAUK STOSOWANYCH

pod redakcją
Jolanty Maj
Filipa Tereszkiwicza

nr **21**

Wydział Ekonomii i Zarządzania
Opole, 2018

Politechnika Opolska

Przegląd Nauk Stosowanych

Nr 21 (4)

ISSN 2353-8899

Przegląd Nauk Stosowanych

Nr 21 (4)

pod redakcją
Jolanty Maj
Filipa Tereszkiewicza

Opole 2018

Przegląd Nauk Stosowanych Nr 21 (4)

Redakcja: Jolanta Maj, Filip Tereszkiwicz

Wszystkie artykuły zostały ocenione przez dwóch niezależnych recenzentów

All contributions have been reviewed by two independent reviewers

Komitet Naukowy czasopisma:

dr hab. Mariusz Zieliński (przewodniczący) dr inż. Małgorzata Adamska,
dr hab. Maria Bernat, dr Ewa Golbik-Madej, dr Anna Jasińska-Biliczak,
dr hab. Izabela Jonek-Kowalska, dr inż. Brygida Klemens, dr hab. Barbara
Kryk, dr Małgorzata Król, dr hab. Aleksandra Kuzior, prof. dr hab. Krzysztof
Malik, dr hab. Mirosława Michalska-Suchanek, Roland Moraru, PhD.
Prof. (Rumunia), doc. PhD. Michal Oláh PhD (Słowacja),
Volodymyr O. Onyshchenko, Ph.D. Prof. (Ukraina),
dr hab. Kazimierz Rędziński, dr Alina Rydzewska,
dr hab. Brygida Solga, dr inż. Marzena Szewczuk-Stępień,
dr hab. Urszula Szuścik, doc. PhD. ThDr. Pavol Tománek, PhD (Słowacja),
PhDr. Jiří Tuma, PhD (Republika Czeska), dr hab. inż. Janusz Wielki

Komitet Redakcyjny:

dr hab. Mariusz Zieliński (przewodniczący) dr inż. Małgorzata Adamska, dr
hab. Maria Bernat, prof. dr hab. Krzysztof Malik, dr hab. inż. Janusz Wielki,
dr Agnieszka Janeta (sekretarz)

Recenzenci: Michał Bartoszewicz, Błażej Choroś, Anna Dolot,
Patrycja Grzebyk, Izabela Jonek-Kowalska, Paweł Kuczma,
Małgorzata Król, Sabina Kubiciel-Lodzińska, Bartosz Maziarz,
Katarzyna Mazur-Kajta, Michał Niebylski, Diana Rokita-Poskart, Brygida
Solga, Monika Sus, Monika Szymura, Filip Tereszkiwicz, Piotr Zamelski

Copyright by Politechnika Opolska 2018

Projekt okładki: Krzysztof Kasza

Opracowanie graficzne: Oficyna Wydawnicza Politechniki Opolskiej

Wydanie I, 2018 r.

ISSN 2353-8899

Spis treści

Jolanta MAJ, Filip TERESZKIEWICZ SŁOWO WSTĘPNE	5
Marek DANIKOWSKI PRAWO UE A ZAANGAŻOWANIE PAŃSTW CZŁONKOWSKICH W KONFLIKTY ZBROJNE	11
Paweł Jakub SZEWCZYK ROLA SZANGHAJSKIEJ ORGANIZACJI WSPÓŁPRACY W PROCESIE MIĘDZYREGIONALNEJ INTEGRACJI	27
Stefan Marek GROCHALSKI PRZESTRZENNE OGRANICZENIE TEATRU WOJNY W KONTEKŚCIE PRAW I OBOWIĄZKÓW PAŃSTW NEUTRALNYCH	39
Katarzyna GROTT, Maciej SZOSTAK GWARANCJE BEZPIECZEŃSTWA OBIEGU DOKUMENTÓW W SĄDACH ADMINISTRACYJNYCH	51
Mariusz ZIELIŃSKI, Sandra GAŚSIOR ZRÓŻNICOWANIE DZIAŁAŃ MOBBINGOWYCH W ZALEŻNOŚCI OD PŁCI I WYKSZTAŁCENIA PRACOWNIKÓW	81
Natalia BOICHUK WYBRANE MAKROEKONOMICZNE DETERMINANTY IMIGRACJI UKRA- IŃCÓW DO POLSKI	93

SŁOWO WSTĘPNE

Dwudziesty pierwszy numer kwartalnika „Przeglądu Nauk Stosowanych” ma charakter przekrojowy. Obejmuje sześć artykułów, a ich tematyka pozwoliła na wydzielenie dwóch części. Pierwsza z nich koncentruje się przede wszystkim na obszarze szeroko rozumianego bezpieczeństwa. Zawiera on artykuły przygotowane przez pracowników Zakładu Prawa Międzynarodowego i Unijnego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Opolskiego oraz Katedry Kryminologii i Nauk o Bezpieczeństwie Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego. Afiliacja Autorów jednoznacznie wskazuje, iż zaprezentowane w tej części artykuły mieszczą się w obszarze nauk prawnych, co determinuje ich charakter i metodologię. Druga część artykułów koncentruje się na wpływie zmiennych społeczno-demograficznych na procesy ekonomiczne oraz zarządzanie organizacją. Zawiera artykuły opracowane przez pracowników i doktorantów Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Uniwersytetu Opolskiego i Politechniki Opolskiej.

Część pierwszą bieżącego numeru „Przeglądu Nauk Stosowanych” rozpoczyna artykuł Stefana Marka Grochalskiego pt. „Przestrzenne ograniczenie teatru wojny w kontekście praw i obowiązków państw neutralnych”. Autor kontynuuje w nim swoje rozważania zapoczątkowane publikacją „Neutralność państwa jako kategoria prawa. Aspekt historyczny i współczesny” [Grochalski, 2018]. W obu artykułach podkreśla konieczność przeanalizowania na nowo prawnomiędzynarodowej instytucji neutralności państwa przede wszystkim ze względu na nasilające się prawdopodobieństwo wybuchu konfliktów zbrojnych o charakterze lokalnym i regionalnym. W artykule opublikowanym w niniejszym numerze „Przeglądu Nauk Stosowanych” koncentruje się on przede wszystkim na prawnej analizie pojęcia państwa neutralnego, a także praw i obowiązków wynikających z tego statusu. W konkluzjach Autor zauważa, że wobec ewolucji sposobu prowadzenia wojny, w tym wzrostu znaczenia tzw. agresji hybrydowej, kategoria państwa neutralnego może z czasem utracić rację bytu. Zbliżonej tematyki dotyczy artykuł Marka Danikowskiego pt. „Prawo UE a zaangażowanie państw członkowskich w konflikty zbrojne”. Autor kontynuuje w nim swoje badania nad działaniami zewnętrznymi UE [Danikowski, 2017], koncentrując się w tym przypadku na potencjale wspólnoty i jej państw członkowskich do odgrywania istotnej roli w zakresie bezpieczeństwa regionalnego i światowego. Zauważa on, że Unia dążąc do zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego staje się jednocześnie istotnym podmiotem w rozwiązywaniu konfliktów w swoim najbliższym otoczeniu międzynarodowym. Tym samym jej zaangażowanie w konflikty zbrojne ma charakter przede wszystkim prewencyjny i stabilizacyjny. W konkluzjach Autor wskazuje, że Unia odgrywa na arenie międzynarodowej rolę tzw. *global conflict managera*. Z kolei artykuł Pawła Szewczyka „Rola Szanghajskiej Organizacji Współpracy w procesie międzyregionalnej integracji” odchodzi od rozważań dotyczących konfliktów zbrojnych, pozostając jednak w obszarze

prawa międzynarodowego publicznego. Autor licznych publikacji z zakresu prawa międzynarodowego publicznego [Szewczyk, 2017; Szewczyk, 2018], w opisie tym razem charakter prawny, zakres działania oraz kompetencje Szanghajskej Organizacji Współpracy. W swojej analizie opiera się głównie na rosyjskojęzycznych materiałach źródłowych, wprowadzając je tym samym do polskiego dyskursu naukowego. Przeprowadzone badania pozwoliły mu dojść do wniosku, że Szanghajska Organizacja Współpracy nie została wyposażona w przesadnie szerokie kompetencje, zwłaszcza jeżeli porówna się ją do innych tego typu podmiotów. Tym samym, według Autora, będzie utrudnione osiągnięcie zakładanych przez jej państwa członkowskie celów gospodarczych i politycznych, co każe mu postawić pytanie o sens jej powołania. Kończący część pierwszą artykuł Katarzyny Grott i Macieja Szostaka odchodzi od prawa międzynarodowego publicznego, pozostając jednak w obszarze szeroko rozumianego bezpieczeństwa. Przedstawiciele Uniwersytetu Wrocławskiego analizują gwarancje bezpieczeństwa obiegu dokumentów w sądach administracyjnych. Temat ten jest kontynuacją badań, których wyniki zostały opublikowane w artykule „Bezpieczeństwo obiegu dokumentów w sądach administracyjnych” [Grott, Szostak, 2017]. Artykuł ma charakter *stricte* prawniczy i bazuje głównie na obowiązujących aktach prawnych oraz orzecznictwie sądowym. Autorzy analizują gwarancje bezpieczeństwa obiegu dokumentów w procedurze prawnosądowej a także w ramach dostępu do informacji publicznej. Ponadto opisują procedurę postępowania z aktami sądowymi po zakończeniu postępowania sędow-administracyjnego. W podsumowaniu Autorzy zauważają, że istniejące przepisy prawne zapewniają gwarancje bezpieczeństwa obiegu dokumentów na każdym etapie postępowania przed sądami administracyjnymi. Mankamentem istniejących regulacji jest jednak ich zdaniem brak szczegółowych unormowań dotyczących udostępniania stronie skarżącej danych osobowo-adresowych uczestników postępowania sądowego.

Drugą część numeru otwiera artykuł Mariusza Zielińskiego i Sandry Gąsior pt. „Zróżnicowanie działań mobbingowych w zależności od płci i wykształcenia pracownika”. Artykuł stanowi rozwinięcie tematyki społecznie (nie)odpowiedzialnych przedsiębiorstw, podejmowanej przez autorów [Zieliński, 2016; Zieliński, Jonek-Kowalska, 2017]. Autorzy podjęli się próby oszacowania skali jak również intensywności mobbingu w polskich organizacjach. Wyniki badań pokazują, że o ile częściej na działania mobbingowe wskazywali mężczyźni o tyle intensywność działań mobbingowych była wyższa wśród kobiet. Autorzy wskazali również na znaczenie wykształcenia ofiar działań mobbingowych. Ofiarami najczęściej są osoby z wykształceniem podstawowym, co związane jest z ich relatywnie słabą pozycją w organizacji, a najrzadziej osoby z wykształceniem wyższym. W podsumowaniu tekstu Autorzy zauważają, iż poprawa organizacji pracy oraz korekty w obszarze kultury organizacyjnej powinny umożliwić ograniczenie występowania mobbingu w organizacjach. Dwudziesty pierwszy numer Przeglądu Nauk Stosowanych zamyka artykuł autorstwa Natalii Boichuk, pt. „Wybrane makroekonomiczne determi-

nanty imigracji Ukraińców do Polski” podejmuje problematykę determinant imigracji ludności ukraińskiej w kontekście wzrostu gospodarczego Polski i Ukrainy. Autorka wskazała, iż rosnąca inflacja, spadek poziomu wynagrodzeń oraz niskie wskaźniki makroekonomiczne skutkują nasileniem się procesu emigracji z Ukrainy. Z drugiej strony imigracja z Ukrainy przekłada się na zwiększenie podstawowych mierników wzrostu gospodarczego w Polsce. W podsumowaniu Autorka wskazuje jednak, iż imigracja z Ukrainy skutkuje spowolnieniem tempa wzrostu wynagrodzeń. Autorka wskazuje również, iż to wzrost gospodarczy w Polsce oraz różnica w wynagrodzeniach są czynnikami przyciągającymi imigrantów z Ukrainy.

Redaktorzy tomu wraz z Redakcją Przeglądu Nauk Stosowanych wyrażają nadzieję, iż przedstawione w numerze publikacje będą stanowiły cenny przyczynek do dyskusji naukowej, inspirację do dalszych badań naukowych oraz drogowskaz dla praktyków i decydentów.

Jolanta Maj
Filip Tereszkiwicz

Literatura

- [1] Danikowski M., *Działania Unii Europejskiej w wymiarze zewnętrznym w kontekście ochrony praw obywatela Unii Europejskiej*, „Przegląd Nauk Stosowanych”, 2017, nr 14.
- [2] Grochalski S.M., Neutralność państwa jako kategoria prawna. Aspekt historyczny i współczesny”, [w:] Ganowicz E. (red.) *Artificem commendat opus. Region–Pamięć–Polityka. Studia i materiały ofiarowane profesor Danucie Kisielewicz*, Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, 2018.
- [3] Grott K., Szostak M., *Bezpieczeństwo obiegu dokumentów w sądach administracyjnych*, „Przegląd Nauk Stosowanych”, 2017, nr 14.
- [4] Szewczyk P.: *Euroazjatycka Unia Gospodarcza. System instytucjonalny i prawny*, Toruń 2018.
- [5] Szewczyk P.: *Euroazjatycka Unia Gospodarcza a Unia Europejska jako międzynarodowe organizacje o charakterze rządowym*, „Przegląd Nauk Stosowanych”, 2017, nr 17.
- [6] Zieliński M.: *Koncepcja CSR z perspektywy korzyści ekonomicznych*, [w:] Kuzior A. (red.) *Wartości etyczne, racjonalność i jakość jako wyznaczniki zrównoważonego rozwoju i społecznego zaangażowania organizacji*, Gliwice: Wydawnictwo Politechniki Śląskiej 2016.
- [7] Zieliński M., Jonek-Kowalska I.: *CSR activities in the banking sector in Poland*, [w:] Soliman K. (red.) *Education Excellence and Innovation Management through Vision 2020: From Regional Development Sustainability to Global Economic Growth*, International Business Information Management Association 2017.

PRAWO UE A ZAANGAŻOWANIE PAŃSTW CZŁONKOWSKICH W KONFLIKTY ZBROJNE

Streszczenie: Unia Europejska nadal dysponuje dużym potencjałem do odgrywania wiodącej roli w zakresie bezpieczeństwa regionalnego i światowego. Dotychczasowe zaangażowanie państw członkowskich w konflikty zbrojne potwierdza powyższe i jednocześnie wskazuje, iż arbitrem w tego rodzaju uwarunkowaniach mogą być raczej takie podmioty jak UE i NATO aniżeli pojedyncze kraje. W świetle zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych należy również zadbać o skuteczną realizację celów Wspólnej polityki bezpieczeństwa i obrony UE.

EU LAW AND THE INVOLVEMENT OF MEMBER OF STATES IN ARMED CONFLICTS

Summary: The European Union has still potential to play a leading role in regional and global security. The former involvement of EU member states in armed conflicts confirms the stated above, and at the same time points out that arbitrators may be international entities such as the EU and NATO rather than individual states. In the light of internal and external threats, the objectives of the EU Common Security and Defense Policy should be effectively addressed.

Słowa kluczowe: Unia Europejska, prawo Unii Europejskiej, konflikty zbrojne, Wspólna polityka bezpieczeństwa i obrony Unii Europejskiej

Keywords: the European Union, European Union law, military conflicts, the EU Common Security and Defense Policy

1. WSTĘP

Pytania, jakie pojawiają się przy analizie kwestii zaangażowania państw członkowskich Unii Europejskiej w konflikty zbrojne dotyczą przede wszystkim tego, czy prawo unijne przewiduje taki udział, a jeśli tak, to w jakich sytuacjach i czy zagadnienia te leżą w kompetencjach Wspólnoty, czy też poszczególnych państw członkowskich. Warto również rozważyć, czy Unia Europejska jako organizacja międzynarodowa dopuszcza współpracę militarną państw wchodzących w jej skład z innymi organizacjami i jaka jest rola samej Unii w misjach cywilnych i wojskowych.

Stawiane pytania pozwalają zwrócić uwagę na fakt, iż Unia Europejska już od momentu powstania starała się zmierzyć z zagadnieniem zarówno bezpieczeństwa wewnętrznego, jak i wspólną polityką zagraniczną m.in. na wypadek konfliktów powstałych w krajach trzecich. Kwestią sporną była ewentualna integracja militarna, globalna rola Unii Europejskiej w rozwiązywaniu konfliktów zbrojnych i płaszczyzna współpracy z NATO.

Ponieważ przedsięwzięcia podejmowane przez Unię znajdują swoje źródło w przepisach prawa pierwotnego, warto zauważyć, iż jak wynika z treści obo-

wiązujących traktatów unijnych, a zwłaszcza art. 2 Traktatu o Unii Europejskiej (TUE), wszelkie działania państw członkowskich opierają się na poszanowaniu zasad demokracji i praw człowieka. Ponadto jednym z najważniejszych celów Unii jest wspieranie pokoju, co również na mocy art. 3 ust. 5 znajduje zastosowanie w stosunku do innych państw, w ujęciu nie tylko europejskim ale i globalnym. Biorąc pod uwagę okres pokoju panującego pomiędzy krajami członkowskimi od powstania Wspólnot europejskich, aż do dzisiejszej Unii Europejskiej, zwłaszcza ten cel wydaje się być w pełni realizowany. Już sama preambuła do wspomnianego Traktatu o Unii Europejskiej wskazuje na to, iż Wspólnota zmierza do ścisłej integracji europejskiej, solidarności między narodami i szerokiej współpracy gospodarczej, co zdecydowanie stoi w sprzeczności z postawami konfrontacyjnymi, a zwłaszcza mającymi charakter zbrojny.

Kraje członkowskie będące w sytuacji poważnych problemów wewnętrznych zagrażających porządkowi publicznemu, w przypadku wojny lub groźby jej wystąpienia, zobowiązane są do wzajemnych konsultacji dla ochrony rynku wewnętrznego. Zobowiązanie to wynika z zapisów art. 347 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE). Jest to zatem kolejny przykład na dbałość o zachowanie możliwie koncyliacyjnych rozwiązań także w przypadku konfliktów pomiędzy państwami unijnymi, zwłaszcza w świetle dopuszczalności wniesienia bezpośredniej skargi do Trybunału Sprawiedliwości.

Istotną kwestią pozostaje również udział poszczególnych państw członkowskich w Sojuszu Północnoatlantyckim i ich indywidualna rola w działaniach zbrojnych podejmowanych poza granicami Unii. Podkreślenia w tym miejscu wymaga, iż członkostwo w Unii Europejskiej nie wchodzi w kolizję z jednoczesnym uczestnictwem państw unijnych w sojuszach wojskowych. Wiele z krajów członkowskich należy jednocześnie i aktywnie współtworzyć struktury Traktatu Północnoatlantyckiego (TP). Na 29 aktualnych członków NATO, aż 22 (wliczając nadal Wielką Brytanię) należy również do Unii Europejskiej. Potencjalnym kandydatem jest też Finlandia.

Choć w art. 1 Traktatu Północnoatlantyckiego państwa członkowskie zobowiązują się do rozwiązywania wszelkich sporów międzynarodowych środkami pokojowymi, to jednak formalnie przygotowane są także do ewentualnej zbrojnej napaści, ustalając w art. 5 TP, iż każde takie działanie państwa trzeciego wobec jednego z członków sojuszu, oznacza jednocześnie napad na wszystkie kraje. Tym samym dopuszcza się użycie sił zbrojnych w celu przywrócenia i utrzymania bezpieczeństwa zaatakowanego kraju. Dla realizacji wymienionych celów niezbędne jest utrzymywanie i rozwój zarówno indywidualnej zdolności bojowej stron Traktatu Północnoatlantyckiego jak i dbałość o jej wzmacnianie w kontekście całego sojuszu. Powyższe nie stoi w sprzeczności z żadnym z zapisów prawa Unii Europejskiej. Również art. 8 TP wydaje się potwierdzać, iż przyjęcie i działalność w ramach NATO nie oznacza kolizji z prawem unijnym. Na mocy wspomnianego artykułu, strony oświadczają, że żadne spośród zobowiązań międzynarodowych, które podejmują nie są

sprzeczne z zapisami Traktatu Północnoatlantyckiego. Teoretycznie zatem kraje NATO mogą być uczestnikami konfliktów zbrojnych właściwie w sytuacji napaści zbrojnej dokonanej na ich terytorium. W pozostałym zakresie każde państwo – strona TP zobligowane jest do realizacji tych samych celów, do jakich należą przyczynianie się do rozwoju pokojowych i przyjaznych stosunków międzynarodowych i dbałość o zachowanie bezpieczeństwa zarówno pozostałych krajów Sojuszu, jak i bezpieczeństwa własnego kraju. Środki do realizacji tych celów mogą być zarówno polityczne, jak i militarne. Oprócz stałej współpracy wojskowej ze wszystkimi państwami partnerskimi, NATO wielokrotnie wysyłało, i czyni to nadal, swoje wojska na misje, które oznaczały *de facto* zaangażowanie militarne na terytoriach objętych konfliktami o charakterze zbrojnym.

W swoich wytycznych Unia Europejska przedstawiła też zasady dotyczące promowania przestrzegania międzynarodowego prawa humanitarnego w stosunkach z państwami trzecimi. Zobowiązała się tym samym do analizy informacji o ewentualnym konflikcie zbrojnym oraz, poprzez swoje instytucje i przedstawicieli misji cywilnych i wojskowych, zalecenia stosownych działań [Dz.Urz. UE 2009/C 303/06].

2. UWARUNKOWANIA PRAWNE I UDZIAŁ PAŃSTW UE W KONFLIKTACH ZBROJNYCH

Unia Europejska już od ponad dwóch dekad zwiększa swój udział w prowadzonych operacjach, zarówno cywilnych jak i wojskowych. Polityka ta nastawiona jest na wspólne działania obronne wspierające pokój i bezpieczeństwo nie tylko w Europie ale i na świecie. Traktat o Unii Europejskiej nadaje jej także kompetencje związane z prowadzeniem wspólnej polityki zagranicznej oraz kwestii odnoszących się do bezpieczeństwa. Nacisk kierowany jest jednak na wypracowanie wspólnej polityki obronnej, co wskazuje na defensywny charakter działań podejmowanych na podstawie art. 24 TUE. Unia Europejska może przeprowadzać misje humanitarne, utrzymujące pokój, jak również misje zbrojne w oparciu o dyspozycje art. 42 TUE. Tak podejmowane operacje muszą być zgodne z zasadami Karty Narodów Zjednoczonych. Co oczywiste, priorytetem i celem wszelkich tego rodzaju działań jest doprowadzenie do ustabilizowania sytuacji w miejscu misji, a także zadbanie o przestrzeganie międzynarodowego prawa humanitarnego. Z powyższym łączy się też zbieranie informacji dotyczących jego łamania niezbędnych do ścigania osób, które mogą odpowiadać następnie za zbrodnie wojenne przed sądami krajowymi lub Międzynarodowym Trybunałem Karnym. Unia Europejska stara się w związku z powyższym aby osoby odpowiedzialne za działania mające charakter zbrodni wojennych były karane i na ile jest to możliwe, aby ich ściganie odbywało się już w kraju, w którym przepisy karne zostały złamane.

Ramy politycznych i wojskowych struktur unijnych kształtowane są przez tzw. wspólną politykę bezpieczeństwa i obrony (WPBiO) podejmowaną przez Radę Europejską oraz Radę Unii Europejskiej. Polityka ta określa nie tylko

zaangażowanie Unii Europejskiej w zagranicznych misjach cywilnych ale też dopuszcza aktywność w obszarze działań wojskowych. Tego rodzaju działalność podejmowana była po raz pierwszy poza Europą w ramach operacji Artemis w Demokratycznej Republice Konga [Van Den Bosch: 2014] oraz EUFOR w Czadzie.

Założeniem wprost wpisanym w cele Traktatu z Maastricht było ustanowienie wspomnianej WPBiO [Dz.Urz. UE 2016 C 202]. Chodziło nie tylko o działania prewencyjne, zapobiegające kryzysom, które mogłyby się następnie przerodzić w konflikt zbrojny, ale również takie, które już wymagały zewnętrznej interwencji wojskowej [Wawrzyk 2009: 94]. Zdawano sobie zatem sprawę, że zagadnienia dotyczące obronności i bezpieczeństwa, w świetle wydarzeń jakie miały miejsce w Europie i na świecie po 1989 r., nie powinny pozostawać na marginesie dyskusji o polityce europejskiej. Koniec „zimnej wojny” oznaczał zdecydowanie mniejsze ryzyko wybuchu konfliktu globalnego. Pojawiły się jednak zagrożenia, które mogły zagrozić pokojowi i stabilności w Europie. Chodziło głównie o wydarzenia towarzyszące rozpadowi byłej Jugosławii i groźne dla stabilności Europy konflikty o charakterze lokalnym. Trudno jednak było o konsensus w kwestii kształtu wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa. Dominujące stały się dwie wizje dotyczące tego obszaru, jak ustanowienie wspólnej obrony Unii Europejskiej oraz działania, które nie byłyby odbierane jako konkurencyjne wobec NATO i utrzymywały mocną pozycję Sojuszu [Wawrzyk 2009: 70]. Dlatego też już w preambule do Traktatu o Unii Europejskiej zawarto dwa sformułowania, które mogły zostać zaakceptowane przez zwolenników obu poglądów, tj. „wspólna polityka obronna” oraz „wspólna obrona” [Wawrzyk 2009: 90]. Jednocześnie znikomy stopień wykonalności tzw. misji petersberskich (*Petersberg tasks*) przez Unię Zachodnioeuropejską (UZE) dodatkowo wzmacniał pozycję i rolę NATO, zwłaszcza w wymiarze europejskim [opracowanie MSZ]. Wprawdzie UZE angażowała się w działania podejmowane w Zatoce Perskiej, jak również w krajach byłej Jugosławii, to jednak polityka prowadząca do utworzenia bardziej spójnej europejskiej tożsamości obronnej determinowała wprowadzenie zmian w sposobie jej działania. W efekcie Unia Europejska wypracowała a następnie podjęła czynności zmierzające do wdrożenia wspólnej strategii bezpieczeństwa [Wawrzyk 2009: 94]. Zwążywszy jednak na towarzyszące poszczególnym krajom unijnym wątpliwości oraz różne projekty w zakresie europejskiej polityki bezpieczeństwa i obrony, nie było to zadaniem łatwym i nie doczekało się spójnego, wspólnego stanowiska wszystkich zainteresowanych stron. Wspomniane różnice dotyczyły zarówno kwestii dalszego funkcjonowania UZE, jej odrębności i samodzielności w działaniu od Unii Europejskiej bądź skrajnie odmiennego pomysłu na jej inkorporację, aż po dalsze wzmacnianie pozycji NATO i powierzenie sojuszowi pełnej odpowiedzialności za bezpieczeństwo europejskie [Barcik 2008: 81 i n.]. Należy w tym miejscu nadmienić, iż UZE powstała jako organizacja obronna w 1948 r. mocą tzw. traktatu brukselskiego, a jej państwami członkowskimi, stowarzyszonymi

i obserwatorami były kraje współtworzące późniejszą Unię Europejską. Funkcjonowanie UZE było szczególnie uzasadnione w okresie, w którym zdefiniowanie zachodnioeuropejskiej polityki obronnej nie było jeszcze możliwe w ramach Wspólnot Europejskich, a uwidaczniał się rozdzwitek pomiędzy Stanami Zjednoczonymi i Europą w kwestii kosztów europejskiej obrony ponoszonych w ramach NATO [Demkowicz 2010: 137]. W 2010 r. zdecydowano o rozwiązaniu UZE uzasadniając to wypełnieniem celu dla którego została powołana poprzez m.in. przyczynienie się do zbudowania wspólnej polityki bezpieczeństwa i obrony [Madej 2012: 38 i n.].

Decyzje jakie zapadają w związku z aktywnością w ramach wspólnej polityki bezpieczeństwa i obrony zostają podejmowane jednomyślnie przez Radę Europejską oraz Radę Unii Europejskiej. Funkcję kontrolną w powyższym zakresie ma Parlament Europejski, także w odniesieniu do budżetu WPBiO. W związku z powyższym, prawo Unii Europejskiej nie reguluje kwestii związanych z indywidualnym zaangażowaniem i aktywnością krajów członkowskich w konfliktach zbrojnych, tym samym nie zabrania samodzielnego decydowania o udziale w operacjach wojskowych nie wynikających z działalności podejmowanej w ramach Wspólnej polityki bezpieczeństwa i obrony. Przykładem mogą być działania Francji podjęte wraz ze Stanami Zjednoczonymi w Republice Środkowoafrykańskiej w 2013 r. Wsparcie wojsk francuskich w zakresie usług transportowych podjęte zostało też przez polski kontyngent wojskowy [Lasoń 2015: 173]. Zaangażowanie takie nie stoi też w sprzeczności z misjami podejmowanymi zagranicą przez Unię Europejską, jak np. działania w Czadzie a następnie także w Republice Środkowoafrykańskiej, w których brało udział 21 państw unijnych [Kłosowicz 2014: 57]. Warto również nadmienić, iż ewentualna napaść zbrojna na jedno z państw członkowskich obliguje pozostałe do udzielenia mu pomocy i wsparcia przy zastosowaniu wszelkich dostępnych im środków.

Unia Europejska pomimo swojego udziału w wielu operacjach o charakterze zarówno cywilnym jak i militarnym, nie była jeszcze jak dotąd stroną konfliktów zbrojnych. Interwencje militarne przedsięwzięły natomiast niektóre z krajów członkowskich. O ile zatem Unia zdecydowanie podejmuje czynności prowadzące do zażegnania konfliktów unikając użycia sił wojskowych w akcjach ofensywnych, o tyle poszczególne państwa takich aktywności nie wykluczają i bywają ich stronami.

Jednym ze środków działania, jakimi dysponuje Unia Europejska w relacjach z państwami trzecimi jest też organizowanie szkoleń, m.in. z zakresu międzynarodowego prawa humanitarnego, co w razie konfliktów zbrojnych ma przynieść skutek w postaci przestrzegania prawa humanitarnego w czasie ich trwania. Misje szkoleniowe mogą dotyczyć także wsparcia skierowanego na siły zbrojne państw i doradztwo w zakresie wojskowości jak miało to miejsce np. w Mali [Lasoń 2015: 175]. W ramach WPBiO prowadzone są też działania wojskowe i cywilne, które mogą wzmacniać zdolności podmiotów odpowiedzialnych za bezpieczeństwo wewnętrzne objętych nimi krajów, co ma

miejsce w Nigrze i Mali. Powyższe mieści się też w tzw. cywilnym wymiarze WPBiO, który Rada i państwa członkowskie Unii przyjęły w konkluzjach o ustanowieniu umowy w tym zakresie. Tym samym zwiększona zostaje zdolność Unii do usytuowania cywilnych misji zarządzania kryzysowego wspierających m.in. policję i organy administracji cywilnej w przypadkach niestabilności lub wybuchu konfliktu [Komunikat Rady UE 2018].

W omawianym kontekście warto również zwrócić uwagę na nie zawsze jednoznaczne i jasne definiowanie i interpretowanie czym jest konflikt zbrojny w perspektywie dyrektyw unijnych. W wyjaśnieniu wątpliwości dotyczących tego zagadnienia ma swój udział również Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE), który dokonał stosownej interpretacji w wyroku z 30 stycznia 2014 r. Uznał bowiem, iż nie w każdej sprawie celowe będzie zastosowanie definicji konfliktu zbrojnego pochodzącej z międzynarodowego prawa humanitarnego. Zamiarem prawodawcy unijnego było przyznanie tzw. ochrony uzupełniającej nie tylko w sytuacji międzynarodowych lub nie międzynarodowych konfliktów zbrojnych, które określa prawo humanitarne, ale także w tego rodzaju konfliktach o charakterze wewnętrznym [Wyrok TSUE z 30 stycznia 2014 w sprawie C-285/12]. Powyższe wynika z faktu, iż dyrektywy unijne realizują inne cele w stosunku do zapisów prawa humanitarnego, różna jest tym samym również przyznawana ochrona. Prawo Unii Europejskiej koncentruje się w większym stopniu na zadbanie o sytuację cywilów poza strefami, w których dochodzi do działań zbrojnych, w przeciwieństwie do celów wspomnianego prawa humanitarnego. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej stwierdził zatem jednoznacznie, że prawo unijne konfliktem zbrojnym określa warunki, w których stronami starcia są siły porządkowe państwa oraz inne grupy zbrojne.

Należy również zauważyć, że oprócz wymienionych czynników wpływających na udział krajów lub ich brak, w konfliktach zbrojnych, niezwykle istotnymi są również kwestie wewnętrzne poszczególnych państw. Jak już zostało wspomniane, prawo Unii Europejskiej nie ingeruje tak dalece w decyzje państw członkowskich w omawianym zakresie, tym bardziej nie czyni tego w kontekście prawa wewnętrznego. Natomiast znaczne restrykcje w odniesieniu do partycypacji niektórych państw w konfliktach zbrojnych miewają charakter konstytucyjny. Takie ograniczenia występują m.in. w przypadku Austrii, Finlandii, Irlandii i Szwecji, w których to krajach dopuszczalne są jedynie operacje podejmowane w celu zaprowadzenia porządku i pokoju, w ramach działań wielostronnych. Nie mogą one mieć jednak charakteru ofensywnego [Mello 2014: 79]. Oznacza to, że np. Austria ze względu na wspomniane ograniczenia konstytucyjne swoją aktywność na omawianym polu może realizować wyłącznie pod auspicjami Unii Europejskiej, Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ) lub Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE). W przypadku Finlandii i Irlandii zakazane jest podejmowanie działań innych niż z upoważnienia ONZ [Ibidem: 79]. Różnego rodzaju ograniczenia konstytucyjne występują także w szeregu innych krajów członkowskich

Unii Europejskiej (Dania, Niemcy) oraz w Norwegii. Dla porządku należy jednak odnotować, że większość państw członkowskich, w tym np. Polska, Czechy czy Francja, nie posiada w swoich konstytucjach restrykcji tego rodzaju. Udział polskich wojsk w misjach zagranicznych, w tym podejmowanych dla realizacji celów wpisanych we wspólną politykę bezpieczeństwa i obrony Unii Europejskiej, nie stoi w sprzeczności z polskim porządkiem prawnym. Przede wszystkim działań takich nie zakazuje polska Konstytucja. Tak więc polskie siły zbrojne mogą i wielokrotnie były już wykorzystywane w wielu misjach zagranicznych, w tym również w czasie, kiedy Polska była już państwem członkowskim Unii Europejskiej oraz NATO. Dla przykładu można wymienić m.in. operacje w Kosowie, Albanii, Libanie, Wzgórzach Golan, Iraku czy w Afganistanie [Lioe 2011: 89]. Polska brała również udział w misji pokojowej podjętej w Republice Czadu oraz Republice Środkowoafrykańskiej, służącej głównie ochronie ludności cywilnej [Miler, Zieliński 2008: 109 in.].

Jak wynika z dotychczasowych rozważań, Unia Europejska przewiduje w swoich przepisach zaangażowanie w sprawy państw trzecich w sposób nie prowadzący do otwartego konfliktu zbrojnego i innych działań militarnych, a skupia się raczej na propagowaniu przestrzegania prawa humanitarnego i zapobiegania takim konfliktom. Za jeden z takich instrumentów uznano wspieranie zasad demokratycznych na świecie. W tym celu ustanowiono m.in. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) powołujące instrument finansowy na rzecz wspierania demokracji i praw człowieka na świecie, jako jedno z zadań na lata 2014–2020 [Dz. Urz. UE L 77/85]. Dokument ten uzupełnia inne wspomniane środki unijne wspomagając ochronę praw człowieka na świecie i umacniając zasady demokratyczne. Warto też zauważyć, iż przepisy Traktatu o Unii Europejskiej nie obligują państw członkowskich do współtworzenia „europejskich sił zbrojnych” i zrzekania się kompetencji do suwerennego decydowania o udziale kontyngentów wojskowych w ewentualnych konfliktach zbrojnych czy akcjach pomocowych. Rada Europejska może jedynie zalecać państwom członkowskim aby podjęły decyzje zmierzające do stworzenia wspólnej obrony w ramach wspólnej polityki bezpieczeństwa i obrony, a i to zgodnie z wewnętrznymi uregulowaniami konstytucyjnymi. Powyższe nie stoi również w sprzeczności z udziałem krajów unijnych w NATO i wynikających z tego zobowiązań.

3. UE JAKO „GLOBAL CONFLICT MANAGER”

Zaangażowanie poszczególnych krajów członkowskich jak i Unii Europejskiej w konflikty o charakterze zbrojnym zauważalne jest nie tylko w postaci bezpośredniej obecności na terenach objętych działaniami zbrojnymi. Występuje ono bowiem także jako działalność dyplomatyczna, ukierunkowana na ich rozwój i utrzymanie na jak najlepszym poziomie, a co za tym idzie, również zacieśnianie współpracy i partnerstwa międzynarodowego, nie tylko w najbliższym sąsiedztwie Unii. Wspomniane wcześniej przepisy znajdujące się choćby w Traktacie o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, czy wytyczne UE w sprawie

promowania przestrzegania międzynarodowego prawa humanitarnego wskazują, że aktywność UE na omawianym obszarze ukierunkowana jest więc na działalność prewencyjną lub mającą na celu zażegnywanie konfliktów, które już powstały. Unia Europejska pełni zatem w tym zakresie rolę jednego z podmiotów międzynarodowych zaangażowanych w utrzymanie światowego pokoju, co w literaturze przedmiotu definiowane bywa jako „*global conflict manager*” [Whitman, Wolff 2012: 3]. Wynika to z faktu, iż także poszczególne kraje wolą być częścią międzynarodowych sił pokojowych lub stabilizacyjnych, niż uczestniczyć w tego rodzaju działalności samodzielnie. Unia Europejska wykorzystując zatem potencjał militarny poszczególnych państw członkowskich i w sytuacji braku własnych autonomicznych sił zbrojnych, wpisuje się częściowo w koncepcję tzw. mocarstwa niewojskowego (*civilian power*), które podejmuje działania wpływające na system międzynarodowy poprzez używanie głównie środków o charakterze niemilitarnym, a więc ekonomicznych, politycznych lub finansowych [Milczarek 2005: 15]. Aktywność ta ma na celu także zapewnienie bezpieczeństwa i stabilności, zarówno na terytorium unijnym, jak i w jej bezpośrednim otoczeniu. Każde mocarstwo światowe zabezpiecza przede wszystkim własne terytorium i interesy, a czyni to często w rejonach znacznie od niego oddalonych stawiając na wspomnianą dyplomację i prewencję. Skuteczność określonych podmiotów prawa międzynarodowego w realizacji takich działań pozwala również na scharakteryzowanie ich jako mocarstwa globalne.

Unia Europejska dzięki zmianom wprowadzonym traktatem z Lizbony i decyzją Rady z 2010 r. [2010/427/UE], utworzyła Europejską Służbę Działań Zewnętrznych (European External Action Service – ESDZ). Jej działalność rozpoczęła rozwój instytucjonalizacji zewnętrznych aspektów bezpieczeństwa, co stanowi środek do wzmocnienia roli Unii Europejskiej nie tylko w bliskim jej sąsiedztwie, ale także w wymiarze światowym [Wojnicz 2013: 83]. Cel ten osiągnąć jest poprzez nie tylko współpracę ze służbami dyplomatycznymi takich podmiotów jak ONZ, Stany Zjednoczone, Rosja czy państw członkowskich Unii, ale też wsparcie w zapewnieniu światowego pokoju poprzez udzielanie pomocy w wymiarze zarówno politycznym jak i gospodarczym czy praktycznym. ESDZ wykazuje się również aktywnością w zapewnianiu bezpieczeństwa w ramach wspólnej polityki bezpieczeństwa i obrony [ESDZ – Informacje ogólne].

Należy zauważyć, że skuteczność podejmowanych działań Unii Europejskiej w omawianym kontekście będzie determinować to, czy będzie pełniła funkcję podmiotu charakteryzowanego jako *global conflict manager*. Pomimo jednak, iż owa skuteczność nie zawsze jest pełna, to jednak skala aktywności dyplomatycznej i stopień trudności wskazuje, że takim podmiotem się staje. Podkreślenia wymaga także, iż sama Unia Europejska w sposób wyraźny do tego dąży. Obrazują to dobrze wydarzenia, jakie miały miejsce w 2014 r., gdzie działalność Unii musiała być dzielona pomiędzy konflikty, które wybuchły na Ukrainie, w Syrii, Gazie, Jemenie przy jednoczesnej konieczności

reagowania na ataki terrorystyczne w Paryżu, Brukseli, Berlinie, Tunisie, Stambule czy Bagdadzie [Tocci 2017: 1]. Na przyjęcie odpowiedzialności i roli *global conflict manager* wskazują także działania prowadzone przez wysoką przedstawiciel Unii do spraw zagranicznych i polityki bezpieczeństwa (HR/VP). Traktat z Lizbony dokonał reformy tego stanowiska nadając organowi kompetencje prowadzenia unijnej dyplomacji. Istotnym elementem działalności tego organu, na którego czele stoi aktualnie Federica Mogherini, było zdefiniowanie i wypracowanie wspólnych dla Unii i państw członkowskich celów w ramach dokumentu pn. Globalna strategia UE na rzecz polityki zagranicznej i bezpieczeństwa (Strategia), przedstawionego w 2016 r. Wśród wymienionych priorytetów znajduje się przede wszystkim bezpieczeństwo Unii, inwestowanie w zwalczanie kryzysów i pomoc w reformach państw położonych na wschód i południe od granic unijnych, szybka reakcja i podejmowanie działań prewencyjnych w sytuacjach konfliktowych i zagrożenia wojną, rozwijanie współpracy na całym świecie i wspieranie stabilnych porządków regionalnych oraz podejmowanie działań na rzecz światowego porządku w oparciu o prawo międzynarodowe [Materiały OIDE 2016: 1]. Istotne w omawianym kontekście jest też podejście samej F. Mogherini, która podkreśla, iż poprzez sformułowanie „globalny” (*global*) wyraża się nie tylko sens geograficzny ale także szereg polityk i innych instrumentów promujących Strategię, potencjał militarny i budowanie pokoju. Wszystko to jednak w ramach połączonych koncepcji *soft power* i *hard power*, czyli Unii jako podmiotu działającego w ramach operacji cywilnych i wojskowych [Mogherini 2016: 4]. F. Mogherini dokonując podsumowania pierwszego roku funkcjonowania Strategii, postawiła Unię Europejską w szeregu światowych potęg i *ex-pressis verbis* uznała Wspólnotę solidnym gwarantem bezpieczeństwa wskazując na ścisłą współpracę z ONZ, dbałość o zapewnienie światowego pokoju, prowadzenie polityki zagranicznej w sposób, który wzmacnia Europę i chroni jej obywateli [The EU Global Strategy – Year 1: 2017].

4. ROZWÓJ WSPÓŁPRACY UE W ZAKRESIE BEZPIECZEŃSTWA I OBRONY

Wagę działań przeprowadzanych w ramach współpracy Unii Europejskiej i jej poszczególnych członków w zakresie bezpieczeństwa i obrony podkreślała zwłaszcza wspólna inicjatywa brytyjsko – francuska, której efektem była tzw. Deklaracja z Saint-Malo z 4 grudnia 1998 r. W efekcie tych ustaleń zgodzono się m.in. co do konieczności wyposażenia Unii Europejskiej w kompetencje umożliwiające autonomiczne reagowanie na kryzysy o charakterze lokalnym

i międzynarodowym, zapobieganie takim kryzysom i zarządzanie nimi w oparciu o Traktat o Unii Europejskiej i misje petersberskie. Efektywność podejmowanych działań miała być gwarantowana współpracą i korzystaniem ze środków, jakimi dysponowało NATO [Naert 2010: 43 i n.]. Aktywność Unii Europejskiej w obszarze obronności i bezpieczeństwa mieć się miała m.in.

w ramach Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony opisanej w Traktacie o Unii Europejskiej, a w szczególności w dawnym art. 17 i 23.

Kolejne konkretne ustalenia powzięto w dniach 10–11 grudnia 1999 r. w Helsinkach, w czasie obrad Rady Europejskiej. Podkreślono pierwszeństwo NATO w działaniach antykrzysowych oraz zgodzono się, iż celem nie jest utworzenie armii europejskiej [Barcik 2008: 101], co często stanowiło podstawę do obaw kilku państw członkowskich. Jednocześnie jednak wskazano, iż od roku 2003 Unia Europejska powinna mieć zdolność rozmieszczenia w ciągu 60 dni i utrzymywania przez przynajmniej 1 rok sił zbrojnych w liczbie od 50 do 60 tysięcy osób, które będą w pełnej zdolności do wypełnienia działań z zakresu misji petersberskich [Naert 2010: 47].

Następnym ważnym krokiem dla rozwoju zdolności wojskowych Unii Europejskiej było podjęcie w 2004 r. decyzji o utworzeniu tzw. Grup Bojowych, które stanowiłyby europejskie siły szybkiego reagowania składające się z ok. 1500 tysięcy żołnierzy. Co istotne, z taką inicjatywą wystąpiły kraje o największym potencjale wojskowym, tj. Francja, Niemcy i Wielka Brytania, co miało znaczenie w procesie formowania tej koncepcji [Wawrzyk 2009: 94]. Do jej realizacji zaproszone zostały wszystkie państwa członkowskie Unii Europejskiej, jak również Norwegia. Podstawowe założenia przewidywały, iż w razie konieczności wykorzystania takich ugrupowań taktycznych, ich pełna zdolność do podjęcia stosownych czynności powinna nastąpić w ciągu 15 dni, wliczając w ten okres czas na rozlokowanie na terenie stanowiącym późniejszy obszar działania. Ustalono ponadto, iż aktywność takiej grupy będzie nie krótsza niż 30 dni, z możliwością przedłużenia misji do 120 dni w przypadku wymiany grupy żołnierzy [Barcik 2008: 117].

Wraz z wejściem w życie Traktatu z Lizbony w grudniu 2009 r., do polityki Unii Europejskiej podejmowanej w ramach działań zewnętrznych wprowadzono wspomnianą już WPBiO. Instytucja ta powstała z myślą o realizacji zadań służących utrzymaniu pokoju i wzmocnienia bezpieczeństwa międzynarodowego. Nowe regulacje umożliwiły Unii Europejskiej realizację 6 różnych misji: podejmowanych wspólnie działań rozbrojeniowych, działań o charakterze humanitarnym i ratunkowym, doradztwa i wsparcia wojskowego, działań *stricto* zbrojnych, przywracających pokój oraz stabilizacyjnych [Ciupiński 2013 :35].

Warto zauważyć, że od 2016 r. zarówno Rada Europejska jak i inne instytucje unijne podjęły bardziej dynamiczne działania w omawianym zakresie, decydując m.in. o stworzeniu Europejskiego Funduszu Obronnego i aktywowaniu PESCO (Permanent Structured Cooperation), czyli instrumentu, który pomimo występowania już w traktacie lizbońskim, nie był dotąd wykorzystywany [Stańczyk 2018: 216 in.]. Traktat z Lizbony przewidywał możliwość podjęcia stałej współpracy strukturalnej państw członkowskich w zakresie bezpieczeństwa i obrony, w celu rozwijania zdolności obronnych oraz zwiększenia wkładu i pozostawania w gotowości operacyjnej jednostek zbrojnych [Komunikat Rady UE 2017]. Projekty, w ramach których podejmowana jest

współpraca, przyczyniają się do zwiększania możliwości udziału w misjach i operacjach Unii Europejskiej oraz rozwijają możliwości wojskowe. Aktualnie działania te wykorzystywane są do tzw. reagowania kryzysowego w południowej części Europy [Gotkowska 2018: 6 i n.].

5. UNIA EUROPEJSKA JAKO UCZESTNIK MISJI CYWILNYCH I WOJSKOWYCH

Pierwszą misją, której źródłem były ustalenia związane z powstaniem unijnej wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa [Whitman, Wolff 2012: 141] była operacja podjęta przez Unię Europejską w Bośni i Hercegowinie w 2003 r. Stanowiła Misję Policyjną, której głównym przedmiotem było zarządzanie kryzysowe w kontekście cywilnym, a jednocześnie kontynuowała wykonywanie zadań rozpoczętych przez siły ONZ. Legitymacją umożliwiającą działanie była rezolucja nr 1396 Rady Bezpieczeństwa ONZ podjęta 5 marca 2002 r., przy dodatkowym zaproszeniu ze strony władz Bośni i Hercegowiny [Naert 2010: 104]. Udział w operacji podjęły nie tylko kraje Unii Europejskiej, ale również m.in. Norwegia, Kanada, Rosja, Szwajcaria czy Ukraina.

Drugą misją unijną wynikającą ze wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa, a jednocześnie pierwszą o charakterze zbrojnym była operacja przeprowadzona pod nazwą Concordia. Miejsce rozpoczęcia stanowił obszar byłej Jugosłowiańskiej Republiki Macedonii. Datą rozpoczęcia operacji był także rok 2003. Podobnie jak w przypadku pierwszej misji, podstawę prawną stanowiła Rezolucja Rady Bezpieczeństwa ONZ (tu o nr 1371 z 26 września 2001 r.). Istotnym czynnikiem dodatkowo wzmacniającym legitymację było zaproszenie ze strony prezydenta Republiki.

Unia Europejska nie była pierwszym podmiotem prowadzącym misję, której początkowy kryptonim brzmiał „Allied Harmony”. Przejęła ją od NATO korzystając jednak ze środków, jakimi dysponował Sojusz. Zaangażowanych zostało około 400 osób z 27 krajów. Kontyngent złożony był z większości państw członkowskich Unii Europejskiej, z wyjątkiem Danii oraz Irlandii, która zgodnie z wewnętrznymi uregulowaniami prawnymi nie mogła brać udziału w operacjach, nie posiadających mandatu ONZ. Wśród uczestników misji znalazła się również m.in. Polska oraz inne państwa kandydujące do UE, a także Islandia, Norwegia i Turcja [Naert 2010: 107 i n.]. Głównym celem podjętych czynności było zaprowadzenie bezpieczeństwa, stabilności wewnętrznej w Republice Macedonii i umożliwienie budowy kraju w zgodzie z wartościami demokratycznymi. Powyższe miało być także środkiem do uzyskania statusu państwa członkowskiego Unii Europejskiej oraz NATO [Whitman, Wolff 2012: 143].

Największą i najbardziej wymagającą misją wojskową podjętą przez Unię Europejską była operacja o kryptonimie „Althea” przeprowadzona w Bośni i Hercegowinie. Działania rozpoczęto jeszcze w 2004 r. po decyzji o wycofaniu Sił Stabilizacyjnych (SFOR). Również w tym przypadku poprzedziło je przyjęcie rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ (nr 1575 z 22 listopada 2004 r.)

[Barcik 2008: 323]. W przeciwieństwie do Unii Europejskiej, to NATO wykazało się aktywnością zapewniającą stabilność i wyższy stopień bezpieczeństwa w Bośni i Hercegowinie, postrzegane było również przez lokalne władze i miejscową ludność jako gwarant pokoju [Whitman, Wolff 2012: 147]. Współpraca z NATO i korzystanie z potencjału przedmiotowego i Sojuszu okazało się niezbędne dla wypełnienia powierzonego Unii mandatu. Skalę podjętej akcji obrazuje również liczba krajów zaangażowanych w misję, która przekroczyła 30 państw. Co w świetle powyższego oczywiste, udział w misji nie ograniczał się jedynie do krajów członkowskich Unii Europejskiej.

Zaangażowanie krajów Unii Europejskiej w misje wojskowe w rejonach dotkniętych konfliktami zbrojnymi nie ograniczało się jedynie do Europy. Drugą misją o takim charakterze, a pierwszą poza kontynentem europejskim, była operacja „Artemis” przeprowadzona w Demokratycznej Republice Konga (DRK) [Przybylska-Maszner 2014: 10]. Zapoczątkowana została Rezolucją Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 1484 z 30 maja 2003 r. przy dużej aktywności Francji i zabieganiu o interwencję wśród pozostałych państw unijnych. Ponieważ „Artemis” w odróżnieniu od większości podobnych misji nie był przeprowadzany przy użyciu środków i zasobów NATO, Francji zależało na wystąpieniu na arenie międzynarodowej jako kraju z dużym potencjałem wojskowym, zdolnym do efektywnych działań militarnych. Wiodąca rola Francji przełożyła się również na znaczną liczbę żołnierzy wysłanych w kontyngencji unijnej, który łącznie liczył 1800 osób. Siły wojskowe wysłały także Belgia, Niemcy, Grecja, Szwecja oraz Wielka Brytania. Udział pozostałych krajów unijnych ograniczał się do działań podejmowanych w sztabie dowodzenia misją. Były to Austria, Hiszpania, Holandia, Irlandia, Portugalia i Włochy. Cel, jakim było zaprowadzenie porządku i bezpieczeństwa w Buni oraz wsparcie humanitarne został osiągnięty i misja już 1 września 2003 r. została zakończona.

Omawiając wybrane operacje przeprowadzane przy udziale Unii Europejskiej warto również wspomnieć o zaangażowaniu w Iraku w 2005 r. Działania podjęte pod kryptonimem „Eurojust Lex” (EUJUST LEX) miały charakter tzw. misji rządów prawa. Celem głównym stało się zatem sprawdzenie, czy w kraju jeszcze niedawno rządzonym w sposób autorytarny, uda się efektywnie wpłynąć na poprawę funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości, a właściwie jego odbudowę z naciskiem na poszanowanie praw człowieka [Barcik 2008: 332]. Drogą do osiągnięcia powyższego było zadanie przeszkolenia około 770 osób związanych z wymiarem sprawiedliwości, w tym sędziów, policjantów, przedstawicieli więziennictwa, urzędników śledczych [Naert 2010: 136]. Operację przeprowadzano zarówno na terytorium Iraku, jak i w krajach Unii Europejskiej, w tym w Biurze w Brukseli. Powyższe podjęto w porozumieniu i współpracy z rządem irackim.

Ze względu na zagrożenia dla bezpieczeństwa występujące nadal w rejonie Sahelu, jak również wiążące się z tym niebezpieczeństwa dla Unii Europejskiej w postaci terroryzmu i nielegalnej migracji, zdecydowano się również na

organizację misji wojskowej i szkoleniowej Unii Europejskiej w Nigrze (od 2012 r.) i Mali (od 2014 r.) odnawialnych co 2 lata [Sprawozdanie specjalne ETS 2018:15]. W 2018 r. podjęta została również decyzja o ponownym przedłużeniu misji w Mali do 18 maja 2020 r. Istotnym wkładem Unii Europejskiej są treningi i szkolenia personelu w regionalnych sztabach wojskowych. Malijskie siły wojskowe otrzymują także wsparcie logistyczne, pomoc w ochronie cywilów oraz szkolenia z zakresu międzynarodowego prawa humanitarnego. Wszystkie z podejmowanych działań mają na celu pomoc we wprowadzeniu trwałego pokoju zarówno w Mali jak i w całym regionie Sahelu, wpisując się w dotychczasową politykę UE na rzecz bezpieczeństwa regionu. Świadczą o tym również równoległe działania prowadzone w ramach dwóch innych misji WPBiO, tj. EUCAP Sahel Niger oraz EUCAP Sahel Mali. Pierwsza z nich udziela wsparcia w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej oraz terroryzmu na terytorium Nigru, druga natomiast wspomaga państwo malijskie w utrzymaniu porządku demokratycznego niezbędne dla utrzymania trwałego pokoju w całym kraju.

Warto nadmienić, iż oprócz opisanych powyżej, wśród misji prowadzonych przez Unię Europejską są również: EU Navfor Somalia, EUAM Ukraine, EUBAM Moldova and Ukraine, EUCAP Somalia, EULEX Kosovo, EU-NAVFOR MED operation SOPHIA, EUTM RCA, EUTM Mali, EUAM Iraq, EUBAM Libya, EUBAM Rafah, EUMM Georgia, EUPOL COPPS/Palestinian Territories, EUTM Somalia [ESDZ – Military and Civilian Missions and Operations].

6. WNIOSKI

Przeprowadzone rozważania prowadzą do wniosków, iż prawo Unii Europejskiej nie zabrania państwom członkowskim udziału w strefach konfliktów zbrojnych, czy też podejmowania misji cywilnych i wojskowych na terenach objętych takimi działaniami. Również sama Unia mierząc się z zagadnieniem zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego staje się ważnym i czynnym podmiotem w rozwiązywaniu konfliktów występujących już nie tylko na terytorium państw znajdujących się w najbliższym sąsiedztwie jej granic. Unijna polityka w tym zakresie nastawiona jest zatem na wspólne działania prewencyjne i obronne państw członkowskich w wymiarze globalnym. Aktywna polityka dyplomatyczna realizowana jest w ramach wspólnej polityki bezpieczeństwa i obrony, która stanowi istotną rolę w unijnej polityce bezpieczeństwa i udziału państw członkowskich w konfliktach zbrojnych. Powyższe, wraz z wypracowaną Globalną strategią UE na rzecz polityki zagranicznej i bezpieczeństwa, sprawia, że Unia staje się ważnym podmiotem w przestrzeni międzynarodowej określanym jako *global conflict manager*, który światowy pokój zapewnia realizując zarówno misje cywilne jak i wojskowe. Liczba misji, w które Unia Europejska i państwa członkowskie są zaangażowane także uzasadnia stosowanie takiego terminu.

Literatura

- [1] Barcic J.: *Europejska Polityka Bezpieczeństwa i Obrony. Aspekty prawne i po-lityczne*, Bydgoszcz-Katowice: Oficyna Wydawnicza Branta 2008.
- [2] Ciupiński A.: *Podstawy traktatowe wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Unii Europejskiej*. „Zeszyty Naukowe AON” 2013, nr 4(93).
- [3] Demkowicz A.: *Reaktywacja Unii Zachodnioeuropejskiej*. „Zeszyty Naukowe WSOWL” 2010, nr 2(156).
- [4] Gotkowska J.: *Czym jest PESCO? Miraże europejskiej polityki bezpieczeństwa*. „Punkt Widzenia” 2018, nr 69.
- [5] Van Den Bosch, J.: *Operacja wojskowa Artemis w Demokratycznej Republice Konga*, [w:] *Operacje wojskowe Unii Europejskiej w Afryce*, Przybylska-Maszner B. Poznań: Wydawnictwo Naukowe WNPiD UAM 2014.
- [6] Kłosowicz R.: *Państwa dysfunkcyjne i międzynarodowe wysiłki zmierzające do ich naprawy*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego 2014.
- [7] Lasoń M.: *Zaangażowanie Polski w misje wojskowe Unii Europejskiej w Afryce w drugiej dekadzie XXI wieku*. „Rocznik Integracji Europejskiej” 2015, nr 9.
- [8] Lioe K.E.: *Armed Forces in Law Enforcement Operations? The German and European Perspective*. Berlin: Heidelberg 2011.
- [9] Madej M.: *Unia Zachodnioeuropejska (UZE) – sukces czy porażka?* „Świat Idei i Polityki” 2012, Tom 11.
- [10] Milczarek D.: *Potencjał Unii Europejskiej w stosunkach międzynarodowych (część 2)*. „Studia Europejskie” 2005, nr 2.
- [11] Miler A., Zieliński M.: *Misja wielonarodowych sił pokojowych w Republice Czadu (EUFOR Tchad/RCA)*. „Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej” 2008, nr 3 (174).
- [12] Mello P.A.: *Democratic Participation in Armed Conflict. Military involvement in Kosovo, Afghanistan, and Iraq*. Basingstoke: Palgrave Macmillan 2014.
- [13] Naert F.: *International Law Aspects of the EU's Security and Defence Policy, with particular Focus on the Law of Armed Conflict and Human Rights*. Antwerp-Oxford-Portland: intersentia 2010.
- [14] Stańczyk Z.: *Zwiększenie efektywności dostarczania dóbr publicznych, jako sposób na przezwycięzenie narastających konfliktów w Unii Europejskiej: przykład wspólnej polityki bezpieczeństwa i obrony*, [w:] *Studia europejskie w Polsce*, Czapiewski T., Smolaga M.: Szczecin: Instytut Politologii i Europeistyki Uniwersytetu Szczecińskiego 2018.
- [15] Tocci N.: *Framing the EU Global Strategy. A stronger Europe in a Fragile World*. Basingstoke: Palgrave Macmillan 2017.
- [16] Wawrzyk P.: *Bezpieczeństwo wewnętrzne Unii Europejskiej*. Warszawa: PWN 2009.
- [17] Whitman R.G., Wolff S.: *The European Union as a Global Conflict Manager*. Londyn – Nowy Jork: Routledge 2012.

- [18] Wojnicz L.: *Europejska Służba Działań Zewnętrznych jako innowacyjny element bezpieczeństwa Unii Europejskiej sensu largo*. „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2013, nr 8(5).

Akty prawne

- [1] 2009/C 303/06. Uaktualnione wytyczne UE w sprawie promowania przestrzegania międzynarodowego prawa humanitarnego.
- [2] Dz.Urz. UE L 77/85. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 235/2014 z dnia 11 marca 2014 r. ustanawiające instrument finansowy na rzecz wspierania demokracji i praw człowieka na świecie.
- [3] Dz.Urz. UE 2016 C 202. Traktat o Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana, s.13).
- [4] Dz.Urz. UE 2016 C 202. Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana, s. 47).
- [5] Dz.Urz. UE 2007/C 306/01. Traktat z Lizbony zmieniający Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską.
- [6] Dz.Urz UE L 201. Decyzja Rady z dnia 26 lipca 2010 r. określająca organizację i zasady funkcjonowania Europejskiej Służby Działań Zewnętrznych (2010/427/UE).
- [7] Traktat Północnoatlantycki z dnia 4 kwietnia 1949 r.

Orzeczenia

- [1] Wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE z 30 stycznia 2014 w sprawie C-285/12.

Źródła internetowe:

- [1] ESDZ – informacje ogólne.
https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/eeas_pl
[dostęp: 02.04.2019].
- [2] ESDZ - Military and Civilian Missions and Operations.
https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/area/geo_en
[dostęp: 02.04.2019].
- [3] Komunikat ESDZ.
https://eeas.europa.eu/topics/eu-global-strategy/49750/eu-global-strategy---year-1_en [dostęp: 02.04.2019].
- [4] Komunikat Rady UE z 2017 r.
<https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2017/12/11/defence-cooperation-pesco-25-member-states-participating/> [dostęp: 02.04.2019].
- [5] Komunikat Rady UE z 2018 r.
<https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2018/11/19/civilian-common-security-and-defence-policy-eu-strengthens-its-capacities-to-act/>
[dostęp: 02.04.2019].

- [6] Foreword by F. Mogherini. W: *Shared Vision, Common Action: A stronger Europe. A Global Strategy for the European Union's Foreign And Security Policy*.
http://eeas.europa.eu/archives/docs/top_stories/pdf/eugs_review_web.pdf
[dostęp: 05.04.2019].
- [7] Geneza Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony (WPBiO), MSZ,
http://www.msz.gov.pl/pl/c/MOBILE/polityka_zagraniczna/polityka_bezpieczenstwa/europejska_polityka_bezpieczenstwa_i_obrony_esdp/geneza_europejskiej_polityki_bezpieczenstwa_i_obrony_epbio/ [dostęp: 25.05.2017].
- [8] Materiały OIDE: Globalna strategia UE w dziedzinie polityki zagranicznej i bezpieczeństwa.
http://oide.sejm.gov.pl/oide/images/files/pigulki/globalna%20strategia_2016.pdf [dostęp: 02.04.2019].
- [9] Sprawozdanie specjalne ETS nr 15, 2018: *Wzmocnienie zdolności sił bezpieczeństwa wewnętrznego w Nigrze i Mali – ograniczone i powolne postępy*.
https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR18_15/SR_SAHEL_PL.pdf [dostęp: 04.04.2019].

mgr Marek Danikowski

Uniwersytet Opolski

Wydział Prawa i Administracji,

ul. Katowicka 87a, 45-060 Opole



POLITECHNIKA
OPOLSKA

ISSN 2353-8899

